Conseil d'Etat - Raad van State
LEGISLATION - WETGEVING
20 NOV. 1952
Coordinatie bureau

KONINKRIJK BELGIE.

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE.

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, tweede kamer, de 24e Augustus 1951 door de Minister van Economische Zaken en Middenstand verzocht hem van advies te dienen over een voorontwerp van wet "houdende wijziging van Titel I van Boek I van het Koophandelswetboek (wet van 15 December 1872) en van de organieke wet dd. 9 Juli 1926 op de werkrechtersraden", zoals op 19 September 1951 en 29 October 1951 door de Minister gewijzigd, heeft ter zitting van 29 November 1951 het volgend advies gegeven :

ROYAUME DE BELGIQUE.

AVIS DU CONSEIL D'ETAT.

Le CONSEIL D'ETAT, section de législation, deuxième chambre, saisi par le Ministre des Affaires économiques et des Classes moyennes, le 24 août 1951, d'une demande d'avis sur un avant-projet de loi "portant modification du Titre Ier du Livre Ier du Code de Commerce (loi du 15 décembre 1872) et de la loi du 9 juillet 1926 organique des conseils de prud'hommes", ainsi qu'il a été modifié le 19 septembre 1951 et le 29 octobre 1951 par le Ministre, a donné en sa séance du 29 novembre 1951 l'avis suivant :

Zoals de memorie van toelichting er op wijst, heeft artikel 1 van het ontwerp tot doel de draagwijdte, die de rechtspraak en rechtsleer aan artikel 1 van het eerste boek van het Wetboek van koophandel toekennen, op onmiskenbare wijze uit de tekst zelf dezer bepaling te doen blijken.

In verband met de ontworpen aanvulling bezigt de memorie van toelichting twee uitdrukkingen, namelijk "ten aanvullende titel", zoals in de tekst van het ontwerp van wet zelf, en "ten bijkomstige titel". Deze uitdrukkingen hebben niet dezelfde betekenis; alleen de eerste, die geen ondergeschiktheid, namelijk die van de bijzaak aan de hoofdzaak, onderstelt, mag als passend worden beschouwd.

In de Nederlandse tekst van bedoeld artikel zouden de uitdrukkingen: "hetzij ten hoofdzakelijken, hetzij ten aanvullenden titel", die als gallicismen te beschouwen zijn, best worden weggelaten. De laatste zin van die bepaling zou aldus kunnen luiden: "en daarvan hun gewoon hoofd- of aanvullend beroep maken".

Artikel 2 van het ontwerp vult de opsomming aan van de als daden van koophandel beschouwde verrichtingen, die onder artikel 2 van het Wetboek van koophandel voorkomt.

Luidens de oorspronkelijke tekst van het voor advies voorgelegd ontwerp, zou voortaan onder meer als een daad van koophandel beschouwd zijn geworden elke

.../...

"rechtstreekse dienstverstrekking aan de verbruiker ". Naderhand werd die nieuwe daad van koophandel omschreven als volgt : "elke levering van materieel werk, rechtstreeks aan het publiek gedaan uit hoofde van een verhuring van diensten". Zelfs deze bepaling schijnt verder te reiken dan het nagestreefde doel.

Naar uit het merendeel der voorbeelden in de memorie van toelichting gegeven kan worden afgeleid, schijnt de bedoeling immers te zijn voortaan als kooplieden te behandelen al degenen die, te zamen met hun arbeid en daarmede in de regel onafscheidelijk verbonden, enige waar leveren.

Zoals zij gesteld is, zou die bepaling tal van personen in rechte tot koopman maken, ofschoon zij slechts arbeid presteren zonder daarbij enige waar te leveren, zoals zij die aan huis gaan klederen verstellen of eetmalen bereiden, zich belasten met het onderhoud van tuinen, met lichte herstellingen aan auto's en het schoonmaken er van. Als kooplieden nochtans zullen dergelijke personen in eigen of andermans ogen nooit doorgaan ; hun bedrijf sluit in feite geen enkele daad in zich die enige verwantschap vertoont met de thans bij de wet erkende daden van koophandel.

Al de gevolgen die de wet aan het koopmansberoep verbindt zouden voortaan op hen drukken, zoals de verplichting handelsboeken te houden, de mogelijkheid failliet te worden verklaard of wegens bankbreuk te worden veroordeeld, de bij tal van wetten bepaalde onverenigbaarheden, alsmede de verplichting zich te doen inschrijven in het handelsregister, waarvan de nietnaleving hen voortaan aan strenge straffen zou blootstellen.

.../...

Verder lijkt de keuze van het woord "publiek" niet gelukkig. Ten onrechte wekt men hierdoor de schijn die gevallen te willen uitsluiten waarin de verhuurder van diensten deze niet openbaar aanbiedt. De benaming "verbruiker", gebezigd in de zin van laatste schakel van het economisch proces, ware alleszins verkieslijk.

Om de hierboven uiteengezette redenen, zou de volgende bepaling vermoedelijk beter met de bedoeling van de Regering stroken :

"Elke levering van hoofdzakelijk materieel werk rechtstreeks aan de verbruiker gedaan uit hoofde van een verhuring van diensten, zodra zij, zelfs op bijkomstige wijze, vergezeld gaat van de levering van waar".

Ingeval die tekst juist aan deze bedoeling beantwoordt, zou de passus in de memorie van toelichting betreffende deze wijziging van artikel 2 van het eerste boek van het Wetboek van koophandel, en meer bepaald de vierde alinea, er mede in overeenstemming moeten gebracht worden.

Een andere wijziging aan bovenvermeld artikel van het Wetboek van koophandel bestaat er in, elke manufactuur- of fabrieksonderneming als daad van koophandel te beschouwen, zelfs dan wanneer de ondernemer slechts de voortbrengselen van zijn eigen zaak zou verwerken.

In de memorie van toelichting, elfde alinea, kan men hieromtrent lezen dat, in de huidige stand van de rechtspraak, de landbouwer of de ontginner van mijnen of steengroeven, die de producten van de bodem of van de ondergrond op enigerlei wijze verwerkt, slechts dan als

.../...

handelaar wordt beschouwd wanneer de industriële bewerkingen de voortbrenging zelf in waarde overtreffen, of wanneer zij volstrekt noodzakelijk zijn om aan de producten de vorm te geven die zij in normale omstandigheden dienen te hebben om gemakkelijk een koper te vinden.

Die laatste bewering is onjuist. Volgens de rechtspraak behoudt een exploitatie van die aard in dit geval haar burgerlijk karakter.

De geldende wetsbepaling wordt door de rechtspraak in die zin uitgelegd dat het hoofdzakelijke het bijkomstige dekt. Derhalve is de manufactuur- of fabrieksonderneming thans geen daad van koophandel indien zij slechts de bijzaak is van een onderneming met burgerlijk karakter, wel echter indien de verwerking van de producten van eigen bodem of ondergrond hoofdzaak is, hetzij omdat de waarde dier producten op zichzelf geringer is dan degene die de verwerking er aan toevoegt, hetzij omdat er andere producten, aangekocht om met hen te worden verwerkt en verkocht, er mede vermengd zijn geworden.

Volgens de memorie van toelichting, twaalfde alinea, ligt het in de bedoeling van de Regering het aldus gemaakte onderscheid tussen wat al dan niet bijkomstig is aan de exploitatie van de bodem of van de ondergrond te laten vallen. De voorgestelde wijziging zal tot gevolg hebben dat voortaan iedere verwerking van de producten van eigen bodem of ondergrond als daad van koophandel zal beschouwd worden, van het ogenblik af dat alle voorwaarden van een manufactuur- of van een echte fabrieksonderneming vervuld zijn, met andere woorden dat er grondstoffen worden bewerkt of verwerkt tot goederen van een nieuwe soort met aanwending van andermans arbeid en eventueel van machines.

.../...

Onmiddellijk daarna wordt er echter in de dertiende alinea verklaard dat het niet de bedoeling is als een onderneming van handwerk of van werkhuizen aan te merken :

1° de voortbrenging onder glas van tuinbouwproducten, zoals groenten, bloemen, druiven ;

2° de primaire verwerking van producten (boter, sommige kaassoorten, enz.) die normaal en traditioneel bij de landbouwonderneming behoort.

Die passus uit de memorie van toelichting dient niet ter zake voor zover hij betrekking heeft op de glascultuur van tuinbouwproducten. Zodanig bedrijf omvat immers geen enkele verwerking van bodemproducten en valt derhalve buiten het toepassingsgebied van artikel 2 van het Wetboek van koophandel.

Ten aanzien van de primaire verwerking van landbouwproducten die normaal en traditioneel bij de landbouw behoort, is die passus regelrecht in strijd met de commentaar welke dat elfde lid over die tekst verstrekt.

Die passus impliceert immers dat het beginsel, volgens hetwelk de bijzaak het lot der hoofdzaak deelt, gedeeltelijk wordt gehandhaafd, terwijl de tekst, die in algemene bewoordingen is gesteld, volgens de memorie van toelichting dat beginsel zonder enig voorbehoud verwerpt.

Het ware dus volstrekt nodig, zo de Regering bij haar bedoeling ten deze blijft, in de nieuwe tekst een afwijking voor dergelijke verwerking van landbouwproducten te bepalen.

.../...

In dit verband mag men zich niet ontveinzen dat, om de bedoeling van de Regering ten deze te verwezenlijken, men genoodzaakt zal zijn voor de bedoelde werkzaamheid het onderscheid dat het voorontwerp precies wilde afschaffen weder in de teksten op te nemen en te bekrachtigen.

Verder staat er in de memorie van toelichting, vijftiende alinea, te lezen dat men er toe besloten heeft "niet alleen de ondernemingen van commissie te aanzien als stellende een daad van koophandel, maar eveneens ieder persoon die gewoonlijk daden stelt welke aanleiding geven tot een commissieloon".

Het woord "gewoonlijk" is hier te veel; de nieuwe bepaling zal immers tot gevolg hebben de commissiehandeling op gelijke voet te stellen met de makelaarsverrichting en het staat vast dat zelfs een alleenstaande verrichting van die aard een daad van koophandel is.

Ten slotte dient opgemerkt dat de makelaarsverrichting en de commissiehandel in verschillende volgorde vermeld staan in de Franse en in de Nederlandse tekst van artikel 2.

Aangaande artikel 3 van het ontwerp dat, bij wijziging van artikel 3, 6° van de organieke wet van 9 Juli 1926 op de werkrechtersraden, degenen die op grond van de gewijzigde artikelen 1 en 2 van het Wetboek van koophandel voortaan handelaars zullen zijn, aan de rechtspraak der werkrechtersraden onttrekt, zijn geen opmerkingen te maken.

.../...

Ten slotte stelt de Raad voor volgende wijzigingen te brengen aan de Nederlandse tekst van de huidige bepalingen van het Wetboek van koophandel, die door het ontwerp worden overgenomen en waarvan er tot dusver geen officiële Nederlandse vertaling bestaat.

"Artikel 1.

Kooplieden zijn zij die ...

Artikel 2.

Als daad van koophandel aanziet de wet :

elke aankoop van voedingswaren en koopwaren om ze weder te verkopen, hetzij in dezelfde staat, hetzij na ze te hebben bewerkt en verwerkt, of zelfs om enkel het gebruik er van te verhuren; elke verkoop of verhuring die het gevolg is van zodanige aankoop;

...

elke huur van roerende zaken om ze in onderhuur te geven en elke onderverhuring die hiervan het gevolg is;

elke manufactuur- of fabrieksonderneming, zelfs wanneer de ondernemer slechts de voortbrengselen van zijn eigen zaak verwerkt;

...

elke onderneming van leveringen, van agentschappen,... inrichtingen voor veilingen,... verzekeringen met premiën;

...

de wisselbrieven, mandaten, biljetten of andere effecten aan order of aan toonder;

elke verbintenis van kooplieden ...".

Comme le souligne l'exposé des motifs, l'articlo 1er du projet a pour objet de faire ressortir de manière indéniable, du texte même de l'article 1er du livro premier du Code de commerce, la portée que la jurisprudence et la doctrine attribuent à cette disposition.

En commentant la précision qu'il est onvisagé d'apporter à l'article, l'exposé des motifs se sert des deux expressions : "à titre d'appoint" et "à titre accessoire". Ces expressions n'ont pas la même signification; seule la première, qui figure également dans le texte du projet de loi et qui n'implique pas l'idée de subordination de l'accessoire au principal, paraît adéquate.

Dans le texte néerlandais du même article, il conviendrait d'omettre les expressions : "hetzij ten hoofdzakelijken, hetzij ten aanvullenden titel", qui sont à considérer comme des gallicismes. Le dernier membre do phrase de cette disposition pourrait être rédigé comme suit : "en daarvan hun gewoon hoofd- of aanvullend beroep maken".

L'article 2 du projet complète l'énumération que fait l'article 2 du Code de commerce des opérations réputées actes de commerce.

.../...

Le texte original du projet soumis à l'avis du Conseil d'Etat réputait acte de commerce "toute fourniture directe de prestation au consommateur". Ce nouvel acte de commerce fut défini ultérieurement de la manière suivante : "toute prestation d'un travail matériel fournie directement au public en vertu d'un contrat de louage d'industrie". La portée de ces termes semble toutefois dépasser encore le but poursuivi.

Il est, en effet, permis de déduire de la plupart des exemples cités dans l'exposé des motifs que le Gouvernement entend désormais attribuer la qualité de commerçant à toutes les personnes qui fournissent, outre leur travail, quelque marchandise dans laquelle ce travail se trouve normalement incorporé.

Telle qu'elle est rédigée, la disposition conférerait la qualité de commerçant à un grand nombre de personnes qui ne prestent que leur travail sans fournir aucune marchandise, telles les personnes qui vont à domicile entretenir des vêtements ou préparer des repas, qui se chargent de l'entretien de jardins, du nettoyage de voitures automobiles ou de menues réparations à celles-ci. Jamais ces personnes ne pourront cependant passer pour commerçantes ni à leurs propres yeux, ni à ceux d'autrui; leur profession ne comporte, en fait, aucun acte ayant la moindre affinité avec les actes de commerce actuellement réputés tels par la loi.

.../...

Ces personnes seraient à l'avenir astreintes à toutes les obligations que la loi attache à la profession de commerçant, telle l'obligation de tenir des livres de commerce. Elles pourraient être déclarées en état de faillite ou condamnées du chef de banqueroute. Les incompatibilités prévues par diverses lois ou encore l'obligation de se faire inscrire au registre de commerce, qui sera sanctionnée par des peines sévères, pèseraient sur elles.

Le choix du mot "public" n'est, d'autre part, guère heureux. Il incite, à tort, à croire qu'on entend exclure les cas où l'offre de service ne serait pas faite publiquement. Il serait à tous égards préférable de remplacer ce mot par le terme "consommateur" pris dans le sens de chaînon final du processus économique.

Pour les motifs exposés ci-avant, la disposition suivante exprimerait probablement mieux les intentions du Gouvernement: "Toute prestation d'un travail principalement matériel fournie directement au consommateur en vertu d'un contrat de louage d'industrie, du moment qu'elle s'accompagne, même accessoirement, de la fourniture de marchandises.".

Si ce texte reflétait fidèlement ces intentions, il conviendrait de remanier le passage de l'exposé des motifs qui a trait à la modification de l'article 2 du livre premier du Code de commerce et, plus particulièrement, l'alinéa 4.

.../...

Une autre modification au même article du Code de commerce tend à réputer acte de commerce toute entreprise de manufacture ou d'usines, lors même que l'entrepreneur ne transformerait que les produits de son propre fonds.

A cet égard, l'alinéa 11 de l'exposé des motifs précise que, dans l'état actuel de la jurisprudence, l'agriculteur ou l'exploitant de mines ou carrières, qui fait subir certaines transformations aux produits du sol ou du sous-sol, ne devient commerçant que si les manipulations industrielles l'emportent en valeur sur la production elle-même, ou si elles sont indispensables pour donner aux produits la forme qu'ils doivent normalement avoir afin de trouver aisément acquéreur.

Une telle affirmation est inexacte. Suivant la jurisprudence, ce genre d'exploitations conserve, dans ce cas, le caractère civil.

Cette jurisprudence fait application du principe que l'accessoire suit le principal. Ainsi, l'entreprise de manufacture ou d'usines n'est pas un acte de commerce lorsqu'elle ne constitue que l'activité accessoire d'une entreprise à caractère civil. Ces entreprises revêtent le caractère commercial lorsque la transformation des produits du fonds ou du sous-sol en constitue l'activité principale, soit parce que la valeur des produits en eux-mêmes est inférieure à celle que leur transformation y ajoute, soit parce que l'exploitant leur a adjoint d'autres produits achetés pour être transformés avec eux et revendus.

.../...

Aux termes de l'alinéa 12 de l'exposé des motifs, l'intention du Gouvernement est de supprimer la distinction ainsi faite entre une activité accessoire de l'exploitation du fonds ou du tréfonds, et une activité qui ne le serait pas. Par l'effet de la modification proposée, toute transformation des produits du fonds ou du sous-sol sera désormais considérée comme acte de commerce, dès qu'elle réunit toutes les conditions d'une véritable entreprise de manufacture ou d'usines; en d'autres termes, dès qu'il y a modification de matières premières ou transformation de celles-ci en produits d'une nature nouvelle à l'aide du travail d'autrui ou par la mise en oeuvre de machines.

L'exposé des motifs précise toutefois immédiatement, à l'alinéa 13, que le Gouvernement n'entend pas considérer comme entreprise de manufacture ou d'usines :

1° la production sous verre de produits horticoles, tels que légumes, fleurs, raisins;

2° la transformation primaire de produits (beurre, certains fromages, etc ...) s'incorporant normalement et traditionnellement à l'entreprise agricole.

Ce passage de l'exposé des motifs est irrelevant en tant qu'il concerne la production sous verre de produits horticoles. Les activités de cette nature ne comportent, en effet, aucune transformation de produits du sol et se situent, partant, en dehors du champ d'application de l'article 2 du Code de commerce.

.../...

A l'égard des activités ayant pour objet les transformations primaires de produits agricoles s'incorporant normalement et traditionnellement à l'entreprise agricole, il est en contradiction avec le commentaire que l'alinéa 11 donne du texte.

Le passage en question implique, en effet, le maintien partiel du principe suivant lequel l'accessoire suit le principal, alors que le texte, conçu en termes généraux, répudie , selon l'exposé des motifs, ce principe sans restriction aucune.

Il serait dès lors indispensable, si le Gouvernement persiste dans ses intentions sur ce point, de prévoir dans la nouvelle disposition une dérogation pour ces transformations de produits agricoles.

A cet égard, il importe de ne pas se dissimuler que, pour réaliser sur ce point l'intention du Gouvernement, force sera, pour les activités visées, de réintroduire et de consacrer dans les textes les distinctions que l'avant-projet a précisément pour objet de supprimer.

L'exposé des motifs porte encore, à l'alinéa 15, qu'il a été décidé "de considérer comme faisant un acte de commerce non seulement l'entreprise de commission, mais également toute personne qui fait habituellement des opérations donnant lieu à commission".

Le mot "habituellement" est de trop; en effet, la nouvelle disposition aura pour conséquence de placer sur le même pied l'opération de commission et l'opération de courtage, alors qu'il est constant qu'une opération de courtage, même isolée, constitue un acte de commerce.

.../...

Enfin, les mots "commission" et "courtage" sont mentionnés dans un ordre différent dans les textes français et néerlandais de l'article 2.

L'article 3 du projet, qui modifie l'article 3, 6°, de la loi du 9 juillet 1926 organique des conseils de prud'hommes, tend à soustraire à la compétence des conseils de prud'hommes les personnes qui, par suite des modifications apportées aux articles 1er et 2 du Code de commerce, seront désormais commerçantes. Cette disposition n'appelle pas d'observations.

Enfin, il est proposé d'apporter les modifications ci-après au texte néerlandais des dispositions actuelles du Code de commerce que le projet reproduit et dont il n'existe pas de version néerlandaise officielle.

"Artikel 1.-

Kooplieden zijn zij die ...

Artikel 2.-

Als daad van koophandel aanziet de wet :

elke aankoop van voedingswaren en koopwaren om ze weder te verkopen, hetzij in dezelfde staat, hetzij na ze te hebben bewerkt en verwerkt, of zelfs om enkel het gebruik er van te verhuren; elke verkoop of verhuring die het gevolg is van zodanige aankoop;

...

elke huur van roerende zaken om ze in

.../...

onderhuur te geven en elke onderverhuring die hiervan het gevolg is;

elke manufactuur- of fabrieksonderneming, zelfs wanneer de ondernemer slechts de voortbrengselen van zijn eigen zaak verwerkt;

...

elke onderneming van leveringen, van agentschappen, ... inrichtingen voor veilingen, ... verzekeringen met premiën;

...

de wisselbrieven, mandaten, biljetten of andere effecten aan order of aan toonder;

elke verbintenis van kooplieden ...".

De kamer was samengesteld uit La chambre était composée de

de Heren : Messieurs :	F. LEPAGE,	raadsheer van State, conseiller d'Etat,	voorzitter président
	J. COYETTE, K. MEES,	raadsheren van State conseillers d'Etat	
	J. VAUTHIER, J. MERTENS,	bijzitters van de afdeling wetgeving assesseurs de la section de législation	
	J. CYPRES,	adjunct-griffier, greffier adjoint,	griffier greffier.

De overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse tekst werd nagezien onder toezicht van de H. MEES.

La concordance entre la version néerlandaise et la version française a été vérifiée sous le contrôle de M. MEES.

DE GRIFFIER - LE GREFFIER,

(get.) J. CYPRES.

DE VOORZITTER - LE PRESIDENT,

(get.) F. LEPAGE.

uitgifte afgeleverd aan de H. Mi- expédition délivrée à M. le Minis-

nister van Economische Zaken en Middenstand.
tre des Affaires économiques et des Classes moyennes.

De 1952. Le 1952.

De Griffier van de Raad van State, Le Greffier du Conseil d'Etat,

R. DECKMYN.